Varga Csaba

EGY ÓKORI MAGYAR TÁJNYELV

Az egyszerű ellenőrizhetőség érdekében csak olyan ógörög szavakat hozok példának, amelyek szerepelnek Györkösy Alajos-Kapitánffy István-Tegyei Imre könnyen elérhető *Ógörög-magyar nagyszótár*-ában (Akadémia Kiadó, Bp. 1993.).

1) A NEVEZETES -OSZ-OZÁS

Az ógörög ábécében nem volt írásjele az s hangnak, ugyanis beszédük teljes mértékben sziszegő (szelyp) volt. A csángók (és barkók) szelypítése ugyancsak erősen szembeötlő. Íme néhány csángó szó példának:

cendesz	csendes
filesz	füles
hász	ház
isz	is
moszt	most
meszél	mesél
nyisszátok	nyissátok
sz	s (és)
szegít	segít
szenki	senki
szokcor	sokszor
tűrész	tűrés

Ez semmiképp sem csángó beszédhiba, hiszen a csángók nagyon jól ismerik az s hangot is, továbbá értelmetlen fogalom a „részleges nemzeti beszédhiba”. Így a csángók szelyp szavaira csak az a magyarázat lehetséges, hogy azok valamiféle öröklött ősi jellegzetesség maradványai.

Ezt igazolandó vonatkoztassunk el mindentől, s csupán a szelyp beszéd mértékére figyeljünk.

Mivel nem lehetséges az ógörögnél szelypebb kiejtés, ezért ezt tegyük meg alapul, s ezen belül is az ógörög beszéd sziszegő „ízét” leginkább meghatározó, s így a legkönnyebben nyomon követhető *-osz, -asz, -esz, -ész* szóvéget válasszuk vezérfonalnak.

Ekkor azonban váratlan fordulattal kell szembe néznünk:

Ki tudja, miért nem figyeltünk fel eddig arra, hogy ez az ógörög sajátosságnak elkönyvelt *-osz, -asz, -esz, -ész* szóvég – mégpedig a jelentést tekintve is rendre egész pontosan ugyanez a szóvég (lásd alább és a későbbiekben), még mindig „ömlesztve” található meg nem csak a csángó, hanem a mai magyar szókincsben is? Íme néhány példa: arasz, csupasz, csipesz, csenevész, degesz, dugasz, eresz, horpasz, kamasz, kopasz, merész, mérész, panasz, penész, terpesz, ragasz stb. Szavak belsejébe „fagyva” is rengeteg ilyen végű szavunk van, melyek, mivel zárványok, különösképpen jelzik, hogy a magyar nyelv egykor igen nagy mértékben sziszegő volt. Pl. lukasz(t), horgasz(t), szárasz(t), nyomasz(t), kövesz(t), kepesz(t). Úgy képzett szavak ezek, mint a tapasz – tapaszt, csupasz – csupaszt. Oly sok mellett a j hang is fedheti a régi sz-t: szakajt-szakasz-t, szalajt-szalasz-t. Avagy pl. természet. Tehát a szelyp lukasz, horgasz, szárasz, nyomasz, kövesz, szakasz, kepesz, termész stb. igencsak régi szavaink.

Továbbá a magyar szókincsben az *-osz, -asz, -esz, -ész* (ezután a rövidség kedvéért: *-osz*) végződésnek a távoli múlttól máig történt kiejtésbeli változása, mi több, a következők alapján nyugodtan állítható, hogy részbeni lassú eltünedezése, igen könnyen nyomon követhető – feltételezve természetesen, hogy a teljesen szelyp beszéd volt az eredeti állapot. Ám éppen ezt igazolja az, hogy e

végződés kiinduló állapotának és máig tartó sorsának feltérképezéséhez éppen az ógörög szavak hívhatók legtökéletesebb bizonyságul. Figyeljük csak, hogy a régi ógörög szavakhoz viszonyítva:

1) Az *-osz* végződés sok régi szavunkban változatlan: kaülósz [καυλος] = kalász (tollcséve, dárdanyél vége), (h)alieüsz [αλιευς] = halász, thétész [θετης] = tétész (aki tesz, ad), khümosz [χυμος] = kumisz, kolpiasz [κολπιας] = kolbász (duzzadt, buggyos), pínosz [πινος] = penész, de hasonlatosan pl. eüsz [ευς] = jósz (jó-osz > jósz, ma a jósz-ág szó gyöke, a szótő: jó, jav, pl. javak).

2) Az *-osz* végződés *sz* hangja szavaink jelentős részében *s*-sé vált: pürrosz [πυρρος] = piros, édüsz [ηδυς] = édes; kallimosz [καλλιμος] = kellemes, eirénikosz [ειρηνικός] = árnyékos (békés, nyugalmas), thetósz [θετός] = tetős, tétes (pl. rátétes), akidosz [ακιδος] = akadós.

3) Számos szavunkban az *-osz* vég *sz* hangja *c*-, *cs*-, *z*-vé vált, pl. pikrósz [πικρός] = pokróc, ákisz [ακις] = ákics (hegyes, szúrós, innen az akác szó is), kütosz [κυτος] = kutacs, kszerósz [ξερός] = száraz, de hasonlatosan pl. osz [ος] = az (régi osztán ma aztán).

4) Igen sok szavunk végéről pedig egyszerűen eltűnt a régi *-osz* végződés. Például szákkosz [σακκος] = szák, khórtosz [χόρτος] = kert, szírosz [σιρός] = sír (verem), oürosz [ουρος] = őr, ikelosz [ικελος] = iker (hasonló), állosz [αλλος] = ál (hamis), szaprósz [σαπρόσ] = seprő (korhadt üledék, pl. a bor alján).

5) Az *-osz* végződés ritkán változott meg a fentieknél jobban, főként csak az egész szó erőteljes módosulásával egyetemben. Bár ebben a rövid tanulmányomban mellőzöm a jelentősen elváltozott szavakat (mint pl. kataoütészisz > gutaütés – valójában kata-ütőzés > guta-ütődés –, értsd: leütődés, ”mint akit leütöttek”), de tájékoztatóul bemutatok itt néhány nagyobb kiejtésbeli változást is:

aszpáragosz [ασπαραγος]	spárga
boükranosz [βουκρανος]	bugris, azaz ökörfejű
boüliosz [βουλιος]	bölcs
nearosz [νεαρος]	nyers (új, friss, a nő – mint növő, növekmény – gyökből)
népiosz [νηπιος]	nyápic (együgyü, fejletlen), de pontosan ez a *népies* szó is
periagész [περιαγης]	pörge
szkülaksz [σκυλαξ]	kölyök (a szókezdő és a szóvégi sz egyaránt lemaradt)
üakinthosz [υακινθοσ]	jácint

A fentiekből megállapíthatjuk, hogy az *-osz* szóvég ógörög-magyar egybeesése (mint láttuk: nem csak hangzásra, hanem jelentésre is teljesen egybeesnek!) már önmagában is oly erősen eggyé fűzi e két nyelv szókincsét, mint két lapot a spirál:

Semmivel sem támadható megállapítás, hogy a közös *-osz, -asz, -esz, -ész* végződés spirálként egyesíti a két lapot, azaz fonja együvé a két szókincset.

2) TOVÁBBI ÓGÖRÖG-MAGYAR SZÓALKOTÓI EGYBEESÉSEK

A továbbiakban a következő jelöléseket alkalmazom:

1) Az ógörögben az 1. sz. 3. sz. -ol (vmit folyamatosan tesz, pl. vacak-ol) esetében hiányzik az o utáni l hang. Ezt az l-t nem írták ki, talán nem is ejtették, ám a hosszú ó (ω) szóvég jelzi a helyét: ez törvényszerű kiejtési módosulás a mai tájszólásban is. Az -l elhagyására és egyúttal az előtte lévő magánhangzó hosszúvá válására példák: mit hozol, viszel, kapol = mit hozó, visző, kapó. (Ez a szabály a testvér r, l hangokra egyaránt érvényes, mert pl: mikor > mikó, akkor > akkó, de szó belsejében is ez történik, pl. szöllő – szőlő.) Ugyanerre ógörög példák: güpszó [γυψω] = gipszel, broméó [βρομεω] = brummol, teükhó [τευχω] = tákol, légó [λεγω] = legel (felszed, összeszedeget; Czuczor Gergely szerint a szó eredeti alakja: élegel). Hogy a szavak egyeztetése és értelmezése a továbbiakban a lehető legkönnyebbé váljon, jelölöm ezt a mai kiejtéshez viszonyítva elhagyottnak tekinthető -l hangot, mégpedig így: (l).

2) A magyar szótárírók már 150 éve nagyon ódzkodnak attól, hogy egy idegen szó jelentéséül a vele azonos magyar szót adják meg. Az természetesen megérthető, hogy amikor például a nyilvánvaló magyar megfelelő: „szarul álló”, akkor csak ezt találjuk megfeleltetésként: „nem egészen egyenesen álló”. Így dícséretesen győz a finom beszéd (igaz, a valóságot azért éri némi sérelem). Azt is elismerjük, hogy egy egyszerű, nem szófejtő szótártól nem is kérhetjük számon a kiejtésben többé-kevésbé már módosult szó azonosítást, továbbá az olyan szót sem, amelyet megértünk ugyan, de azóta mással cseréltük fel, pl. józás (javítás): gyógyítás. Arra azonban nincs mentségük a magyar szótáríróknak, hogy amikor a megfelelő magyar szó szemet szúróan ugyanaz, mint az ógörög, pl.: „tákol”, avagy „kópé”, akkor nem ezeket a szavakat, hanem csak e körülírásokat olvashatjuk: „készít, csinál, épít, létrehoz”, illetve: „ravasz, hazug, szélhámos”. Ám végül is ez nagyon nagy segítség. Ugyanis éppen ezek a gyakran bőségesen felsorakoztatott „szinonímák” bizonyítják a lehető legerősebben, hogy pl. valóban tákol, illetve kópé írandó a teükhol és a kópisz mellé magyar megfelelőként. Hogy pedig mindig világossan lássuk, mi áll a szótárban, az általa megadott jelentéseket dőlt betűkkel szedem.

3) A ma már nem használt vagy már elváltozott kiejtésű, ám kis gondolkodással mégis jól megérthető, megfelelő szavakat idézőjelbe teszem.

4) A pusztán csak kiejtést díszítő vendéghangokat felhúzott kis betűvel jelölöm, pl. ^{k}lopikósz: lopikás, ^{p}szammosz: szemes, szkeüosz: ^{e}szköz.

Példák az ezek szerinti jelölésre:

édüsz [ηδυς] édes: *kellemes, barátságos személy;* ma pl. édes gyerek, édesem

^{k}lopikósz [κλοπικός] lopikás, *lopós, tolvaj természetű*

óthéó(l) [ωθεω] „odéol” = odaol, értsd: oda-ol, ma l > z váltással: oda-oz > odáz: *arrébb tol, taszít, lök* (odáz természetes ellentéte: ide-ez > idéz)

Most pedig folytassuk a témát.

Ha igaz az, hogy az *-osz* szóvég eggyé fűzi a magyar és az ógörög szókincset – s különösképpen hogy ezt bizonyítottuk is a fentiekben –, akkor szükségszerűen nem ez az egyetlen azonos szóképző elem. A nagyon sok egyezés közül itt és a következőkben csak néhányat mutatok be.

A szavakat itt szervezzük gyök szerinti csokrokba: így még a szófejtésben járatlan ember is könynyen felismeri az egybeeséseket. E módszer tisztán láthatóvá teszi egyben azt is, hogy leg-

gyakrabban csak látszólagos az egyeztetett szavak közötti különbség, főként csak az ógörögök lágy és zárt (s bizony: hanyag) kiejtéséből és a két ábécé eltéréseiből fakadnak.

Íme tehát számos további szóképző elem egyezésének igazolása, gyökök szerint szervezett szóbokrok segítségével (az sz > s, z módosulás itt is megfigyelhető):

omoion$_1$ [ομοιον]	amolyan: *hasonló, egyenlő*
omoion$_2$ [ομοιον]	amolyan (módon), *ugyanúgy*; „amoly-on”, mint pl. hasonlatos-an, egyenlő- en
omoiosz [ομοιως]	amolyas: *hasonló vkihez/vmihez, ugyanolyan, egyenlő*
omoiószisz [ομοιωσις]	„amolyozás”: *hasonulás valamihez*
omoióo(l) [ομοιόω]	amolyol: *hasonlónak nevez, hasonlóvá tesz, hasonlóvá válik*
omósz [ομως]	„amás”: *egyenlő vmivel*
ómotagész [ομοταγης]	„amatagos”: *ugyanabba a sorba, vonalba tartozó*
omophülosz [ομοφυλος]	amafélés, amaféle (phülosz = félés, féle): *egyforma, ugyanahhoz a fajtához, fajhoz tartozó, egy nemzetségű, rokon*
pisztósz [πιστός]	biztos: *igaz, szavahihető, bizonyos, bizakodó, bízó vmiben*
piszünosz [πισυνος]	bizonyos vmiben: *bízó vmiben*
pithanótész [πιθανότης]	bizonyítás: *meggyőző érv*
pithanósz [πιθανός]	bizonyos, *meggyőző, szavahihető vki számára*
pithékosz [πιθηκος]	bizákos (elbizakodott): *ostoba, öntelt alak, majom,* innen a homo*pithekusz* szó
pisztószisz [πιθτωσις]	„biztozás”: *hitelesítés, megerősítés,* ma: bebiztosítás, megerősítés
kakkáo(l) [κακκαω]	*kakál*
kakké [κακκη]	*kaka,* ma csak gyermeknyelven használatos, legtöbb esetben a szar szóra cserélődött, de ez is megvolt az ógörögben, csak k vendéghanggal: sz^{k}ór = szar: *trágya, ganaj*
kakóo(l) [κακοω]	„kakaol” > kakaoz > kakáz, értsd: bemocskol, *rosszat tesz vkinek, bántalmaz, gyötör*
kakósz [κακος]	kakás: 1) *rossz ártalmas, csúnya*; a mama ma is ezzel a szóval riasztja el a gyereket a csúnyától, ártalmastól: „kakás!”, tehát ez a gyerekriasztó szó sok-sok ezer éve töretlenül elhangzik az anyák ajakáról, 2) *gazember, gyáva alak*; ma: szar alak
kall [καλλ]	kell, kellő, kel-, mint kellő, kelendő, kellem
kállimosz [καλλιμος]	kellemes, *szép, jó, kedvező* (pl. szél)
kállosz [καλλος]	kellős, *szépség, szép tárgyak / dolgok*
kallüno(l) [καλλυνω]	„kellenyel”: *tetszeleg, szépít, tisztít*
fané [φανη]	fénye: *fáklya* (oly szerkezetű szó a fénye, mint a bögre, göbe)
faeinósz [φαεινός]	fényes: *fénylő, ragyogó, csillogó* (ebből a Vénusz szó, lásd alább: fánosz)
faeino(l) [φαεινω]	fényel: *fénylik, ragyog*
fainolisz [φαινολις]	fényelős, ma: fénylő, *fényt adó*
fainó(l) [φαινω]	fényel: *láthatóvá tesz, láthatóvá válik*
fánósz [φανός]	fényes (ua., mint faeinosz, csak nem kettős magánhangzóval)

oür [ουρ]	űr
oüréó(l) [ουρεω]	űröl: *vizel*
oürészisz [ουρησις]	„űrözés”: ürítés, *vizelés*
oürétikosz [ουρητικος]	üritékes: *sokat vizelő, vizeletre emlékeztető*
oüron [ουρον]	űreny: *vizelet*
pür [πυρ]	pír: *tűz*
prügó(l) [φρυγω]	„pírgol” > pörköl: *pirít, süt, kiéget* (innen a latinos végű purgatórium szó)
pürésszó(l) [πυρεσσω]	parázsol vagy perzsel: *lázas*
pürószisz [πυρωσις]	pírozás (tüzezés, hevítés): *főzés, égő fájdalom*
pürrikhosz [πυρριχος]	„pirikés” (piroskás): *rőt*
pürrósz [πυρρος]	piros: *tűz színű*
pürszódész [πυρσωδης]	„pírzódós”: *vöröslő, lángoló, tüzes*

3) ÖSSZETETT SZÓKÉPZŐ ELEMEK EGYEZÉSE

Az összetett szóképző elemek azonossága még inkább megerősítik az eddig tapasztaltakat.

a) Például a boroz szó gyöke: bor, ehhez járult az *-oz*. A boroz szót tovább bővítve az -ás-sal: borozás. A két vég együttesen: -ozás, magas hangrendben: -ezés, -ézés. (A z > l váltás is gyakoti, pl. porozás > porolás) Az ógörögben ugyanez a szelyp kiejtés miatt: -ószisz [-ωσις], -észisz [-ησις], -eszisz [-εσις]. Ezt igazolja az alábbi szósorozat:

elattoszisz [ελαττωσις]	alattozás: *kisebbítés*
thakészisz [ϑακησις]	„székezés” z>l: *székelés* (ülés)
thészisz [ϑεσις]	teszés = tevés: *elhelyezés, letevés, megállapítás* (e szó a tézis)
iászisz [ιασις]	józás: *gyógyítás*
noeszisz [νοεσις]	nézés, *észrevevés*
nómészisz [νωμεσις]	nyomozás, *vizsgálás*
oürészisz [ουρησις]	űrözés, z > t: **űr**-ítés > *ürítés, vizelés*
pisztószisz [πιϑτωσις]	„biztozás”, *hitelesítés, megerősítés* ma: bebiztosítás, megerősítés
pürószisz [πυρωσις]	pírozás = (tüzezés) *hevítés, főzés, égő fájdalom*
térészisz [τηρησις]	tározás (l > z: tárolás): *megőrzés, börtön*; innen a tart, tartósít, tartalom, tárol stb. szavak

b) Mai szavak: karikás, pántlikás, taktikás, verítékes, árnyékos, akadékos, de értjük pl. a régies játszikás, anyikás, akasztékos szavakat is. Ezek azonos szóvége: -ikás, -ékes, -ékos, az ógörögben ez: -ikósz [ικός]. E végződésre ógörög példák:

eirénikósz [ειρηνικός]	árnyékos: *csendes, békés*
thérátikósz [ϑηρατικός]	terítékes: *vadászati, vadászatra vonatkozó*
^{k}lopikósz [κλοπικός]	lopikás: *lopós, tolvaj természetű*
küklikósz [κυκλικός]	„csuklikos”: *kör alakú, kör-* (a k > cs váltásra példa: Készar(osz) > Cézár > Császár), körbe forduló, ahogyan a csukló is, de az ajtót is csukjuk; a csuk régi kük [κυκ], kók kiejtése ma is él: Küküllő neve is

hajladozót jelent, tekervényes medre révén, de a kókad, káka szó is hajlót jelent; csuklikás latinosan ejtve: ciklikus

kükloforikósz [κυκλφορικός] „csuklóforikás” = körbeforgós, körben mozgó; 1) kük magyarázatát lásd fenn, 2) for: mint forog, forgolódik

müthikósz [μυθικός] „motyikás”, latinosan ejtve: *mítikus* (moty = müth: **mes**ét **besz**édet jelent, ugyanis müthe [μυθε] th > sz: mesze > mese, m > b: besze, ebből a beszéd (míthosz tehát motyosz, bármilyen viccesnek is hangzik ez első hallásra, mithológia pedig motyológia), s innen a mise szó is

oürétikosz [ουρητικος] üritékes, *sokat vizelő, vizeletre emlékeztető*

paidikósz [παιδικός] pajtikás: *gyermeki, gyermeteg* (paj = baj, innen a pajkos: bajcsináló, pajtás, bajtárs szó is)

penthikósz [πενθικός] bánatikás (pent > bánat, közbeékelt a-val): *gyászos, gyászteli*

poétikósz [ποιητικος] poétikás: *költői* (po a fi szót rejti, itt fialás értelemben, tehát poétikás mai kiejtéssel „fiatikás”, poéta pedig „fiató” lenne; ez a gondolot ma is áll: költő = keltő, akár a kotlós)

sz^{p}oradikósz [σποραδικός] szóradékos: *szétszórt, egymástól távoli* (a p csak vendéghang; sz^{p}or = szór, például sz^{p}orosz [σπορος]= szórás, vetés)

taktikósz [τακτικός] taktikás: *jól kigondolt* (e szó gyöke: ták, tak, tehát taktikás = jól tákolt, jól összetákolt)

tarikósz [ταρικος] „tárikás”: tárolt, tartósított, az ógörögben: *bebalzsamozott holttest, tartósított hús*

c) Máig hajlik a nyelvünk a dz hangra (ógörög jele: ζ.): fiadz, leledz, nyiladz, csókolódz, máladz (ógörög ue.: [μαλαζ] = máladz) stb., csak manapság, ha folyamatosságot akarunk kifejezni, olykor már illik utána tennünk az -ik-et, pl. sarjadz-ik, tekerődz-ik, avagy -és véggel: leveledzés, ágadzás. Az ógörögben az -ol (folyamatosan tesz valamit, pl. tag-ol, szám-ol) gyakran következett az -edz, -odz után. E két végződés együtt: -edzel, -odzol, -idzel, -ödzöl. E szóvég áll ma pl. dz > sz, z váltással a gyöm-öszöl, neh-ezel szóban is. S példa az összevonódásra: bont-odzol > boncol, vonodzol > vonszol. Ez az összetett szóvég az ógörögben: -idzol [-ιζω], -adzol [-αζω]. E szóképző elem lassú háttérbe szorulása, összevonódása, de a dz változékonysága miatt is már több figyelem kell az alábbi szavak megértéséhez, de ez nem jelenti azt, hogy „idegen” szavak lennének:

biadzo(l) [βιαζω] „bujádzol”, bujálkodik: *erőszakoskodik, erősködik*

gemidzo(l) [γεμιζω] gyömidzöl dz > sz: gyömöszöl: *megtölt vmit vmivel, töm*

kheiridzo(l) [χειριζω] „karodzol”, ugyanis kheir = kar s az ógörögök ez alatt a kezet is értették, így a szó összetevői: kar, kar-oz, karoz-ol: *kezel, ellát*; karoz ma z > l váltással is él: karol, felkarol

melidzo(l) [μελιζω] „málodzol”, azaz málaszt: *szétdarabol*

óthidzo(l) [ωθιζω] „odádzol” (odázol): *odább lök, nyom, taszít* (lásd a 2) rész elején lévő szómagyarázatot is)

orgidzo(l) [οργιζω] „hergidzol” > hergel, *megharagít, fölizgat*; ugyanis org = (h)erg, miből: hergel, haragol (mást)

orthiádzo(l) [ορθιαζω] „ordiádzol”, ma: ordít, *felemeli a hangját, kiált*

paidzo(l) [παιζω] „pajdzol” > pajkoskodik, *játszadozik, szórakozik, szerelmi játékot folytat*; s a paidz még ott áll a pajz-án szóban

riptádzo(l) [ριπταζω]	röptédzel: *ide-oda dob*, pl. ripto(l) [ριπτω] = röptél, ma: röpít
szkeüadzo(l) [σκευαζω]	^{e}szködzöl > eszközöl (szkeüosz = ^{e}szköz, az e csak előhang), azaz eszközzel tesz vmit: *készít, felszerel*

4) EGY SZÓGYÖK RÉSZLETESEBB BEMUTATÁSA: TÁK

Eddig az egyezésekre mutattam példákat. Most pedig irányítsuk figyelmünket az eltérésekre. Mivel teljes képet itt nem rajzolhatunk fel, ezért egy már eléggé háttérbe szorult szógyököt választottam „állatorvosi lónak”, a ták-ot, hogy legalább az eltérések jellegéről kapjunk megbízható képet.

> *Megjegyzés:* A szógyökökre épülő nyelv sajátossága, hogy ha egy népesség két ágra szakad, a szókincs számottevően megváltozhat anélkül, hogy maga a nyelv változna – amennyiben mindkét ágban ép marad a gyökrendszer. Ugyanis a képzett szavak születnek, elhullnak, ám a gyökrendszer lényege éppen az, hogy mindig ugyanazokból a gyökökből építtetnek fel a szavak itt is, ott is (lásd az előző részt). Ugyanakkor a szóalkotó elemek, a ragok is gyökök, legfeljebb a jelentésük elhomályosul, főképpen a szavakba „fagyva” torzulnak el az idő múltával. De aztán e szavak is elhullnak, ám a szóköltés töretlenül folytatódik, mégpedig a továbbra is közös szógyök készletből és szóképző elemekből. Így mindkét ág egy kis figyelemmel kölcsönösen megértheti egymás szavait s erősebb szókincs eltérés esetén is csak azt mondhatja egyik a másikának, hogy mi nem úgy nevezzük meg ezt vagy azt, mint ti. Például „mi nem azt mondjuk, hogy lebke (lepke), hanem azt, hogy pillongó (pillangó)”. (Ezért nincs és nem is lehet olyan magyar nyelvjárás, amelyet ne értenénk meg mindannyian.) A gyökrendszerű ősnyelvnek e szükségszerű sajátosságára is jó példázat az alábbi bemutató.

Mivel a ták gyök egykori nagy virágzása leáldozóban, ezért szükségszerű, hogy a régen rá épített szavak némelyike már teljesen kikopott, egy részének jelentése pedig beszűkült. Ám a pontosan értett szógyöknek és a mindmáig meglévő szóképző elemeknek köszönhetően egy kis figyelemmel mégiscsak hiánytalanul megértjük őket. Mert mindvégig „házon belül” maradunk: egyetlen, magyar nyelven kívüli, idegen elemet sem kell segítségül hívni a már teljesen szokatlan szavak megértéséhez sem. Sőt, ennél nagyobb eredményt kapunk: kiviláglik az akkori szóalkotói szándék, szóalkotói gondolkodásmód, s az egykoriak világlátása, sőt humora is.

Ták, tak, tek egymáshoz illesztést, illeszkedést, fedést, toldást, összeillesztést jelent, régen áttételesen kiszabott rend jelentése is volt. E gyökből a takar, takaró, takács, tákol, de a takony szó is (mert illeszkedik az orr belsejébe). A régi tákos szó jelentése: tákkal ellátott, tehát valamiféle hozzáillesztett résszel rendelkezik. Aki tákol: valamit összeillesztget, egymáshoz illesztget, végeredményben létrehoz valamit, s ez a tákolmány. A tervet is tákolják. A régiek szerint az ügyes mester jó tákoló, a mestermű jól tákolt vmi. Tak t > sz módosulattal: szak, innen pl. az szakma, szakmány (tehát eredetileg tákma, tákmány) szó. A tekenyő, teknyő, teknő = táknya is tákolt alkalmatosság, deszkából. A tákolt valami általában: teknye, tekne, tekné (-ne, -na: -nye, -nya, mint ami a pernye, koponya szó végén is áll, s példa az n-ny váltásra: dékán-dékány, kalán-kalány). S innen már egyenes út vezet pl. a teknikás (táknyikás) szóhoz, jelentéséhez, továbbá a taktikás szóhoz is: jó elképzelt a tákolás módja. Az ógörögök a gyereket is tákolták, így a gyerek is tákolmány, tákosz, tákony, zártabban ejtve: takony. Pl. ógörög taknyozás (lásd alább) = szülés. Bizonyára mindig is szójátékra adott alkalmat, hogy e tákony szóra „hajaz” a takony szó. Pl. „kis taknyok” (tákonyok) csak annyit jelent, hogy kis tákolmányok. A tákolás régen nem jelentett ügyetlenséget. S épp ezért vigyázat: ha egy mester valamit összetaknyolt, az annyit jelentett, hogy jó tákolást végzett.

Az ógörögök a ták szót hét féle képpen írták és bizonyára ejtették is (ami jelzi, hogy több tájszólás érvényesült): tak [τακ], ték [τεκ], tekh [τεχ], teükh [τευχ], tík [τικ], tok [τοκ], tük [τυκ]. Itt a mai ták kiejtést veszem alapul.

taktósz [τακτός] latinosan: taktus*, valódi érteménye: egymás mellé illesztett, azaz tákolt, áttételesen: *elrendezett, elrendelt, meghatározott*

tékosz [τεκος] ták(osz), tákos: *gyerek, ivadék,* talán e tékosz szóból származik a hékás szó

teknóo(l) [τεκνόω] taknyóol, takonyol, tákonyol: *gyereket nemz, szül,* vagyis a közösülés: gyerektákolás

teknon [τεκνον] taknyon, táknyány: *gyerek, fióka, kölyök*

teknogonéo(l) [τεκνογονεω] taknyagányol, gyereket gányol: *gyerekeket nemz, szül, létrehoz* (gányol = készít)

teknogónosz [τεκνογονος] taknyagányos, gyerekgányoló: *gyerekeket nemző / szülő* (gányol = készít)

teknopoiéo(l) [τεκνοποιεω] „taknyabajol" (értsd: táknyot bajol): *gyereket szül,* ahol poiéol = bajol; e baj (mint bajmolódás) áll b>v hangváltással a vajúdik szóban, mely tehát: bajódik

teknószisz [τεκνωσις] taknyozás: *szülés, világrahozás, nemzés*

teknoüsz [τεκνους] taknyos, tákonyos: *gyerekes, akinek gyereke van*

tektón [τεκτων] „táktány"*, tákolás a mestersége: *asztalos, ács, kézműves, művész,* általában *mesterember, mestere vminek*

tektonikosz [τεκτονικος] „táktonyiká"s: *építésben, ácsolásban jártas*; úgy jön ide a tektonika, hogy a földfelszin lemezei is illeszkednek, s épp az illeszkedés a tak, ták alapjelentése

tekhné [τεχνη] táknya: *ügyesség, valamely mesterség módszere*

tekhnádzo(l) [τεχναζω] táknyádzol: *kigondol, kieszel*

tekhnikósz [τεχνικός] teknikás: jól tákoló, azaz *ügyes vmiben, szellemes, elmés,* áttételesen: *mesterséges, ravasz, fortélyos*

teükho(l) [τευχω] tákol: *készít, csinál, épít*

tikto(l) [τικτω] „táktol": *szül, kölykezik, nemz*; valószínűleg innen a tik – tyúk szó: nem mondható, hogy ne tiktolna = ógörögösen s magyar népiesen: tiktóna, táktóna rendszeresen

tokász [τοκας] tákosz: *vemhes, ellő, kotló* (költő = keltő), *termékeny, megfiadzott*

toketüsz [τοκετυς] tákódás: *szülés*

tokeüsz [τοκευς] tákász: *atya, nemző* (alighanem ősi humorforrás a tákász és a tökös szavak egymásra „hajazása" is)

tókosz [τοκος] „tákás", tákos: *szülés, vajúdás, sarj, leszármazott*

tüktósz [τυκτός] „táktos"*: *jól kidolgozott, teljes, ember készítette* vmi, értsd: tákolt, tehát nem természetes

*A tákt, takt végén lévő -t ugyanaz, mint ami a hant, pánt, csont, fiat(al) stb. szavak végén is áll.

5) NÉHÁNY ÖSSZETETT ÓGÖRÖG KORI SZÓ

A lehető legfürgébben a szóösszetételek változnak, esnek ki, születnek újak. Így igen nagy a jelentősége annak, hogy az ógörög összetett szavak számot tevő része jól megérthető még ma is a mai magyar szókincsből.

düszaulosz [δυσαυλος] 1) düsz = gyász, eredeti jelentése: *rossz, nehéz,* 2) aul = *ól,* δυσ-αυλος = **gyászólas**: *rossz szállást adó*

elattonéo(l) [ελαττονεω] 1) elatto = alatta, 2) néol = l > z: *néz*; ελαττο-νεω = **alattanéz** (lát): *hiányt lát valamiben*

thüráthen [ϑυραϑεν] 1) tűr = tár(uló): *ajtó*; 2) áten (átan) az át (~ túl) szóból, ϑυρ-αϑεν = tűr-átan = **ajtón kívül**

thürórosz [ϑυρωρος] 1) tür = tár(uló): *ajtó*, pl. kitűr = kitár, 2) órosz = *őr*(ösz), ϑυρ-ωρος = **tűrőr**: *ajtóőr*

kakóboulosz [κακοβουλος] 1) kako = *kaka*, szar, boulosz = *bölcs*, κακο-βουλος = **szar bölcs**: *akinek értelmetlen gondolatai vannak, rossz tanácsot adó*

kakothroosz [κακοϑροος] 1) kako = *kaka*, szar, 2) throosz = duruzs: *zsivaj, kósza hír*, κακο-ϑροος= **szarduruzs**: *becsmérlő, gyalázó* (ma is mondjuk a kósza hírre, hogy „azt duruzsolják”)

kakopinész [κακοπινης] 1) kako = *kaka*, szar, 2) pinész = *penész*, κακο-πινης = kakapenész, mai szokás szerint megfordítva: **penészes szar**: *aljas, nagyon piszkos*

kakophónosz [κακοφωνος] 1) kako = *kaka*, szar, 2) fon = *hang*, de valóban a fon szóval azonos, mint fonadék, amit a csicsergő madár népművészeti ábrázolásain jól láthatunk: a madár csőréből növényi fonadék jön elő; így κακο-φωνος = **szar fonás =** szar (rossz) *hang*(zás)

kallipeplosz [καλλιπεπλος] 1) kalli = *kellő, tetszetős*, 2) peplosz = *takaró* (innen a paplan), καλλι–πεπλος = **kellő paplos:** tetszetős paplanos, azaz takarójú, ruhájú

kallitekhnész [καλλιτεχνης] 1) kalli = *kellő*, 2) tekhnész = táknyász: *tákoló*; καλλι-τεχνης = **kellő-táknyász**: *szépen tákoló* (dolgozó)

meliédész [μελιηδης] 1) méli (máló, lágy) = l>z: *méz*, 2) édész = *édes*, μελι-ηδης = ***mézédes***

melódia [μελωδια] 1) mel = *máló, lágy*, 2) dia = *tia, csia, té, tesz*; μελω-δια = **málócsia**: málasztó, lágy(ság)csináló, ellágyító

nügtibromosz [νυγτιβρομος] 1) nügt = nyugt (éjszaka), 2) brom = brumm, νυγτι-βρομος = **nyugtibrummos**: *éjszakában brummogó*

nügtoürosz [νυγτουρος] 1) nügt = *nyugt* (éjszaka), oür(osz) =*őr*, νυγτ-ουρος = **nyugt-őr**: *éjszakai őr*

oligopisztosz [όλιγόπιστος] 1) olig = alig, 2) pisztosz = *biztos*, όλιγό-πιστος = **aligbiztos**: *bizonytalan, kishitű*

omotímosz [ομοτιμος] 1) omo = *ama*, tímosz = *címes*, ομο-τιμος = **amacímes**: *hasonló című, rangú*

omophülosz [ομοφυλος] 1) omo = ama, phülosz = félés, ομο-φυλος = **amafélés**: *ugyanahhoz a fajtához tartozó*

püriékész [πυριηκης] 1) pür = *pír, tűz*, 2) ék = *ék, hegy*, πυρι-ηκης = **tüzes hegyű**

üpoteszisz [υποτεσις] 1) üpo = hupi, ami alul lévőt jelent, pl. hupikék: alig kék, a kéksége alsó fokú, ógörögben üpopürrosz [υπο-πυρρος] = *pirosas, világos piros*, 2) teszisz = teszés, ma tevés; υπο-τεσις = **alá-teszés**, alátevés, innen a hipotézis szó, mely mai kiejtéssel: „hupitevés” lenne; ebből az üp(o) szóból az ap(ad) = lefele tart szó is

6) ÖSSZEGZÉS

E tanulmány elején a csángó szelyp beszédből, mint különös örökségből indultunk ki, majd bemutattuk, hogy a magyar ugyancsak erőteljesen szelypesz beszéd, csak e téren nincs „összehangolódva” a csángó kiejtéssel. E nyomon tovább haladva rövidesen belefutottunk az ógörög nyelvbe. Természetesen itt nem nyilatkozhatunk a teljes ógörög nyelvről, hiszen csak egy kisebb szeletét tekintettük át, ám azt bízvást kimondhatjuk az előzőek olvastán, hogy az ógörög nyelvnek az a része, amelyet áttekintettünk, egyértelműen a magyar törzsnyelv egyik régi tájnyelvének tekintélyes méretű, összefüggő részlete. (Természetesen sokkal többről van szó, mint részletről, hiszen mindaz, amit bemutattunk, döntő mértékben behálózza a teljes ógörög nyelvet.)

Nem véletlenül írtam, hogy „tájnyelv”. Ugyanis nem beszélhetünk itt „leány-nyelvről”, mert a leány-nyelv valamely tájnyelvnek már nagyon nagy mértékű módosulata. Ám itt nem találtunk súlyosan értelemzavaró torzulást, a mai magyar nyelvhez viszonyított minden eltérés csak a szavak frissességét-régiségét jelenti, s ez egyértelműen és kizárólag az eltelt sok ezer év számlájára írható. Hiszen láttuk: sok-sok ógörög szó ma is létezik a magyarban, s a ma már nem használt szavak gyökei és szóképző elemei pedig hiánytalanul a mai magyar nyelv tartozékai. Hogy a tájnyelv és a „leány-nyelv” fogalmakat pontosabban megértsük, s azt is, hogy mi közöttük a lényegi különbség, olvassuk el figyelmesen, amit erről Czuczor Gergely ír (A magyar nyelv szótára, Magyar Tudományos Akadémia, 1862.):

> */.../* „(a) *leánynyelveken azt tapasztaljuk, hogy az anyanyelv szavaival jobbára úgy bánnak, mint merő lelketlen anyaggal, melyet majd megcsonkítva, majd megtoldva, néha kisimítva, majd öszvevisszahányva saját szerveikhez és izlésökhöz idomítanak a nélkül, hogy gyökeiket és képzőiket épségben hagynák, s alapérteményökről öntudatok volna. Ezekben a szoros ért. vett nyelvalkotó érzék és szellem kihalt, s helyette csupán az idomítási hajlam és ügyesség működik.* (Az én kiemelésem.)

Márpedig egyértelműen nem ezt tapasztaltuk. A vizsgált mintában a gyökök és képzők épek, s az ógörögöknek hibátlanul megvolt róluk az öntudatuk is. (Ám éppen a fenti jellemzés illik oly sok mellett pl. a szlovák, vagy az angol nyelvre, lásd: Az angol szókincs magyar szemmel, Fríg Kiadó, 2007.) Az ógörögből vett mintában talált hibák is csak jellegzetes, egyszerű tájnyelvi hibák. Ráadásul főképpen olyan kiejtési hibákat találtunk, amilyeneket 140 évvel ezelőtt a tájnyelv jellemzésére hozott példának Czuczor Gergely (i. m.):

> *„ /.../ a tájejtés a szókat gyakran kivetkőzteti eredeti alakjaikból, s valóban elrontja, illetőleg elkoptatja, /.../ pl. magávó, hatómás = magával, hatalmas. Ily tájszók korcs volta abból látszik ki, hogy magukkal nem következetesek, mert aki így beszél: magávó, hatómás, nem mondja: vóm, v. vém, hanem velem, nem mondja: hatóm, hanem hatalom. Ezen tájbeli szórontást azért is szemmel kell tartania az értelmezőnek, mert helylyelközzel a deréknyelvben is eléfordul pl. gyüszű = tüszü, tűző; bódúl, bódi = boldul, boldi.”*

S épp az efféle ógörög hibák jelzik legtisztábban, hogy nem az ógörögből lett a magyar, hanem a ma magyarnak nevezett nyelv (Kárpát-medencei) törzsnyelvének egyik tájnyelvéből lett az ógörög. Semmiképp sem lehetett fordítva: a korcsosulásból nincs visszaút.

A történelmi háttér feltárása a jövendő történészeire vár.

Irodalom:

Cser Ferenc: *Gyökerek*, Anders Kft, Miskolc, 2000.
Cser Ferenc-Darai Lajos: *Magyar folytonosság a Kárpát-medencében*, Fríg Kiadó, Budapest, 2005.
Cser Ferenc-Darai Lajos: *Európa mi vagyunk*, Fríg Kiadó, Budapest, 2007.

Czuczor Gergely: *A magyar nyelv szótára*, Magyar Tudományos Akadémia, 1862. CD-n kiadta: Arcanum Adatbázis, www.arcanum.hu, arcadat@axelero.hu
Dr. Aczél József: *Ősgörög eredetünk és a kun-szkíta nyelv*, Veszprém, Egyhármegyei Könyvnyomda, 1924, új kiadás: Fríg Kiadó, Bp. 2004.
Grover S. Krantz: *Az európai nyelvek földrajzi kialakulása*, Imre István magánkiadása, Budapest, 2000.
Györkösy Alajos-Kapitánffy István-Tegyei Imre *Ógörög-magyar nagyszótár* (Akadémia Kiadó, Bp. 1993.).
Juhász Zoltán: *A zene ősnyelve*, Fríg Kiadó, Budapest, 2006.
László Géza: *A magyar nyelv, mint a nyelvek egységes eredetének bizonyítéka*, Kaszás Sándor nyomdája, Szekszárd, 1931.
Mario Alinei: *Ősi kapocs*, Allprint Kiadó, Budapest, 2005.
Szabó István Mihály: *A magyar nép eredete*, Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2004.
Szentkatolnai Bálint Gábor: *A tamul nyelv, avagy van-e magyarnak testvére?*, Erdélyi Múzeum Egylet, 1888. (*A magyar nyelv Dél-Indiában* címmel: Fríg Kiadó, 2007.)
Varga Csaba: *A kőkor élő nyelve*, Fríg Kiadó, Budapest, 2003.
Varga Csaba: *Az angol szókincs magyar szemmel*, Fríg Kiadó, Budapest, 2007.
Varga Csaba: *Ógörög: régies csángó nyelv*, Fríg Kiadó, Budapest, 2005.

7) FÜGGELÉK

ÓGÖRÖG-MAGYAR SZÓEGYEZTETŐ KISSZÓTÁR 350 SZÓ EREJÉIG, AZ EDDIG EMLÍTETT SZAVAKAT IS BELEVÉVE

(Az ógörög ábécé betűinek sorrendjében)

A (A, α)

aj [αι]	*aj, jaj*
ajaj [αι αι]	*ajaj*
(h)alieüsz [αλιευς]	*halász*
ágádzo(l) [αγαζω]	ágál, *zúgolódva fogad, zokon vesz*
ákorész [ακορης]	akarós, *semmivel be nem érő*
ákorétosz [ακόρητος]	akaratos, *telhetetlen*
állosz [αλλος]	ál, *hamis, másik, másvalaki*
apphüsz [απφυς]	apus: *papa*
aszpáragosz [ασπαραγος]	*spárga*; e szó csak annyit jelent, hogy nem sz^{p}óros > szórós, vagy szórász (spórás), értsd: nem virágpor segítségével, hanem gyökere által szaporodik
aügé [αυγη]	*napfény, csillogás, ragyogás, tűz fénye, szem ragyogása*, innen a következő mai szavak: aügé > üeg> üveg aügé > ég (égbolt) aügé > ég (lángol) aügé > ieg > jég
aülé [αυλε]	ól, kettős magánhangzóval: *aul(a)*; a szó összetétele: ó-ol,

másként: óv (ó távolit, avagy régit jelent, tehát óol eredeti jelentése: biztonságos távolra helyez, innen az oltalmaz szó is), ebből a *karám, mezei állatok tanyája* értemény, másodlagosan: *palota, templom*

B (Β, β)

baiosz [βαιός]	bájos, *kicsiny, gyenge, egyszerű*
bászko(l) [βασκω]	bászkol > mászkál: *jön, megy* (innen: basz = mász, megmász: meghág, baszkol-ódik); mász > moc(og) > moz(og)
basztag(ma) [βασταγμα]	basztag b > v: *v*astag: *teher*; ebből a vas szó; basztagmából szóösszevonással a böszme szó (viszont ógörög vas: szidérosz, innen pedig a cíder, cudar, azaz vasszívű szó)
b^{ü}déó [βδεω]	„büdéol”, *büdösít, szellent,* büdéol ma d > z váltással: bűzöl
biadzo(l) [βιαζω]	„bujádzol”: bujálkodik, *erőszakoskodik, bántalmaz*
bombéo(l) [βομβηω]	bömböl: *süvít, zúg, morog, tompa hangot ad ki,* innen a bomba szó is
boübalosz [βουβαλος]	bival(osz): bivaly, a szótár szerint *afrikai antilopfajta,* viszont boübószion: *marhalegelő*; bival v > f hangváltással: buffal(o), a közbeiktatott v hang nélkül: bull; az alapgyök: fú > bú, pl. a gyereknyelvi „bú boci”, lásd még: boüsz
boükranosz [βουκρανος]	bugris, azaz *ökörfejű*
boüliosz [βουλιος]	*bölcs, megfontolt*
boüsz [βους]	bősz, a búú, boú, b > f: fú), mint bődül, bőg szóból: *ökör, bika, tehén,* kicsinyezve: boci
brákho(l) [βραχω]	„brekel” (ma: brekeg), azaz rekeg (pl. rekedt) a b csak előhang): *zörög, csikorog, ordít, nyerít;* mára kettévált a ^{b}rek, rek gyök, innen a ^{b}rekeg, másik ágon pl.: rikkant, rikolt
brémo(l) [βρημω]	brumol: *zúg, hangzik, bömböl, tombol*
broméo(l) [βρομεω]	brumol: *zümmög, dong*
brómosz [βρόμος]	„brumás”, értsd: *brummogás, zúgás*
bürsza [βυρσα]	bőr, bürke: *kidolgozott bőr, dob,* bürsz b > p váltással pers, miből a persely szó, ez ugyanis eredetileg: bőrzacskó

G (Γ, γ)

gam [γαμ]	gyám, tám; az ógörögök a házastársakat egymás gyámjainak, támaszainak tekintették (az alapkép: a fal és a falat tartó tám, gyám), innen a gyám, gám, gem áttételes „összekapcsolódásás” érteménye, s ebből pl. a gémkapocs, gémes (gyámos, támos) kút
gamidzo(l) [γαμιζω]	„gyámádzol”: *házasít*; gam: lásd fenn
gamika [γαμικα]	„gyámika”: *mennyegző*; gam: lásd fenn
gaméliosz [γαμηλιος]	„gyámolios”: *mennyegzői*
gámosz [γαμος]	*házasság, mennyegző, lakodalom*
gampszósz [γαμψός]	kampós, *hajlított görbe*
gampszóo(l) [γαμψόω]	„kampól”, „kampol”: *begörbít, begörbül*
gem [γεμ]	*gyöm, töm*

gemidzól [γεμιζω]	„gyömidzol”, dz > sz: gyömöszöl, *megtölt vmit vmivel*
gürosz [γυρος]	görös, körös, *kerek* (a garas is gürosz: kerek)

D (Δ, δ)

daio(l) [δαιω]	d > gy: gyú-ol > gyúl: *gyújt, éget, lángol*
délosz [δηλος]	dél: *világos*, áttételesen: *szemmel látható, nyilvánvaló*
de [δε]	de, *ellenben, sőt, hanem, is*
déóo(l) [δηόω]	*dúl, elpusztít, széttép*
did [διδ]	tud
didak [διδακ]	tudák, mint tudák-os, tudak-ol
didaktikosz [διδακτικός]	tudáktikás: *tanításra alkalmas / hivatott*
didakszisz [διδαχισζ]	tudákzás: *tanítás*
diné [δινη]	alapjelentése: *körbe forduló, körben mozgás, örvény,* ebből az alakja miatt: dinnye (kerek, körbe forduló), de áttétellel ez a szó a dunna (dunyha), dundi, duci és a düne is: mert dudorodók
düsz [δυς]	gyász; e szó eredeti jelentése: *rossz, nehéz*, pl. gyászos eredmény = rossz eredmény, gyászos napok = rossz napok, nehéz napok, gyászhuszár = rossz huszár
düszaulosz [δυσαυλος]	1) düsz = gyász (d > gy), eredeti jelentése: *rossz, nehéz*, 2) aul = ól, δυσ-αυλος = gyászólas: *rossz szállást adó*

E (E, ε), É (H, η)

$é_1$ [η]	*-e, -é: kérdőszó kettős kérdésben*
$é_2$ [η]	*hé, pszt, csitt*
eá [εα]	*ejha!*
eán [εαν]	(t)án, *ha, hátha, feltéve, hogy*
éd- [ηδ]	éd-, éd(osz) [ηδος]: *élvezet, gyönyör, kellemesség*, ez az édes szó érteménye is; Éden tehát édeny: gyönyör helye
édo(l) [εδω]	étol (ét-ol), azaz étkezik, eszik; s egy megjegyzést hadd fűzzek ide: <u>édó</u>dé [εδωδη] = evés, étel, viszont <u>édó</u>lion [εδω–λιον] = lakás, s bizonyára ebből az összecsengésből adódott időközben valamikor a <u>lak</u>oma, jó<u>lak</u>ni és a <u>lak</u>ás, <u>lak</u>ni szavak azonos alapszavai miatti zavar; sok példa van arra, hogy „a szó változik, a gondolat marad”, ám olykor a jelentés homályba vész
édo(l) [ηδω]	édel (ebből az édel-eg szó): *elbájol, megörvendeztet, felvidít*
édülidzo(l) [ηδυλιζω]	„édelidzol”, ma édeleg: *hizeleg, kellemesen beszél*
édüno(l) [ηδυνω]	édenyel (édenel): *kellemessé tesz, fűszerez*
édüsz [ηδυς]	édes, *kellemes, barátságos személy*; pl. édesem, édes gyerek
ei [ει]	ej, hej: *nosza, rajta*
eia [ει α]	*ejha, nocsak*
eite [ειτε]	ejde, *vagy, akár, vagy pedig*
eithe [ειθε]	ejde, *ha, bárcsak, vajha;* megmaradt „ejsze” kiejtéssel is
eirénaiosz [ειρηναιος]	árnyas, *békés, békességes*
eirénikósz [ειρηνικός]	árnyékos: *csendes, békés*

elaszisz [ελασις] *elűzés, száműzés, elhajtás*
elasszon [ελασσόν] alacsony: *kisebb, kevesebb, alábbvaló vmiben*
elaszszóo(l) [ελασσόω] alattóol > alattol, alacsonyol: *kisebbít, kevesbít*
elasszon [ελασσον] alacsony: *kisebb, kevesebb, rövidebb*
elattón [ελαττων] lásd: elatton [ελαττων], a t > sz módosulás gyakori
elattonéo(l) [ελαττονεω] 1) elatto = alatta, 2) néol = l > z: néz; ελαττο-νεω = alatta-néz (lát): *hiányt lát valamiben*
elattoszisz [ελαττόσις] alattozás: *kisebbítés,* áttételesen: *hiány*
éleémoszüné [ελεημοσυνη] *alamizsna,* elemózsia
embar(osz) [εμβαρος] ember: *komoly, okos, kitartó* (a szóban lévő bar = pír tüzet jelent)
émósz [εμός] „émes": *enyém* (émoi [εμοι] = *enyé**i**m*)
en [εν] *-en, -on, -ön, ben, bent;* a magyarban *-en* b előhanggal: *ben*
épi [επι] ép, mint ép-ít, ép-ül, az ógörögben: *rá, fölé, fölötte*
epidzéo(l) [επιζεω] ebédol, értsd: ebédet készít, viszont e szó jelentése: *felforrósít,* tehát az ebéd meleg ételt jelen
éreiké [ερεικη] erika (cserje), a szó *morzsolt*at jelent, bizonyára gyógynövény volta miatt
éko(l) [ηκω] ehol (régiesen: ehó, ehun): *itt van* (latinban: ecce)
eksz [εξ] *ki,* a szó eredetileg eki, ebből: ki, a szóvégi magánhangzó kiesésével: ek, ebből sz vendéghanggal: eksz > ex
épán [επαν] éppen, eppen, *mihelyt, mikor*
észükhia [ησυχια] éjszaka, régi jelentése: *nyugalom, békesség*

TH (ϑ)

thakeüo(l) [ϑακευω] székel: *árnyékszéken ül*
thakéo(l) [ϑακεω] *székel, ül, tartózkodik valahol,* azaz valahol székel
thakészisz [ϑακησις] „székezés" z>l: székelés, *ülés*
thákosz [ϑακος] szék: *ülőhely;*
théké [ϑηκη] téka: *láda, doboz, koporsó*
thén [ϑην] tán, *bizonyára*
thérátész [ϑηρατης] terítész: *vadász* (az elejtett vad: teríték)
theridzo(l) [ϑεριζω] „teridzol", rövidebben: terít, az ógörögben: *arat, lekaszál* (a vadász is leteríti az állatot)
thermól [ϑερμω] termel, eredeti jelentése: *melegít, érlel*; érdekes, ám érthető a gondolati kapocs a nyári meleg érlelő ideje és a termés között, tehát egyáltalán nem véletlen pl. a termosz és a termés szavak azonossága (ezt a roppant érdekes gondolatrendszert részletesen bemutattam az *Ógörög: régies csángó nyelv* című könyvem 81-82. oldalán)
thermósz [ϑερμοσ] termős: *meleg, forró,* lásd fenn: thermól
thészisz [ϑεσις] teszés = tevés: *elhelyezés, letevés, megállapítás* (e szó a tézis)
thétész [ϑετης] tétész: *aki tesz, ad*
thetósz [ϑετός] tetős, tétes, *rátett, ráhelyezett,* pl. rátétes hímzés; tétes, odatett értelemben *örökbe fogadottat* is jelentett
thóüszszo(l) [ϑωυσσω] tüsszöl: *zümmög, kiált,* innen a tüsszent szó
throosz [ϑροος] duruzs: *zsivaj, kósza hír,* pl. a pletykát is duruzsolják, s a

darázs is duruzs-ol

thüra [ϑυρα] *ajtó, kapu, ajtószárny*, azaz valamilyen pántokon forgó ajtó; tűr cs-vel ejtvén: csűr, csavar

thüráthen [ϑυραϑεν] 1) tűr = tár(uló): *ajtó*; 2) áten (átan) az át (~ túl) szóból, ϑυρ–αϑεν = tűr-átan = ajtón kívül

thürórosz [ϑυρωρος] 1) tür = tár(uló): *ajtó*, 2) órosz = *őr*(ösz), ϑυρ–ωρος = ajtóőr

thürion [ϑυριον] *kis ajtó* (-ion: kicsinyező)

thóraksz [ϑωραξ] *derék, törzs:* egyaránt a thóraksz kiejtési változatai (derék és törzs ugyanaz)

I (I, ι)

iai [ιαι] *jaj*

iászisz [ιασις] józás: *gyógyítás*, a jó-jav pár alapján: javítás

iéiosz [ιηιος] *jajos*

ierosz [ιερός] *erős*

ithüno(l) [ιϑυνω] egyenel: *egyenessé tesz, egyenesbe jut, helyreigazít*

ikelosz [ικελος] iker, *hasonló*

iliggosz [ιλιγγος] illegés, b előhanggal: billegés, ógörögben: *szédülés*

iné [ινη] *ín, rost, szál*

ioü [ιου] juj!, *ó jaj*

K (K, κ)

kád(osz) [καδος] kád, *nagy korsó, víztároló*

kakidzo(l) [κακιζω] „kakizol" (kakázik), ma inkább úgy mondjuk, hogy szarozik, avagy szar alak: *hibáztat, szíd, gyáván viselkedik*

kakkáo(l) [κακκαω] *kakál*

kakké [κακκη] *kaka*

kakóboulosz [κακοβουλος] 1) kako = kaka, szar, boulosz = bölcs, κακο-βουλος = szar bölcs: *akinek értelmetlen gondolatai vannak, rossz tanácsot adó*

kakótész [κακότης] kakódás, azaz szaródás: *szenvedés, nyomor, rosszaság*

kakóo(l) [κακοω] „kakaol" > kakaoz, ma szarol, szaroz: *bemocskol, rosszat tesz vkinek* (beszaroz finomabban mondván: besároz)

kakopinész [κακοπινης] 1) kako = kaka, szar, 2) pinész = penész, κακο-πινης = kakapenész, mai szokás szerint megfordítva: penészes szar: *aljas, nagyon piszkos*

kakósz [κακος] kakás: 1) *rossz, ártalmas, csúnya*, 2) *gazember, gyáva*, tehát szar alak; ma is ugyanazzal riasztjuk el valamitől a gyereket, mint sok ezer esztendővel ezelőtt: kakás!, csak az sz helyett s-t ejtünk

kákoszisz [κακοσις] kakázás, ma szarozás: *rossz bánásmód, zsarolás* („a szó változik, a gondolat marad")

kakophónosz [κακοφωνος] 1) kako = kaka, szar, 2) fon = hang, de valóban a fon szóval azonos, mint fonadék, amit a csicsergő madár népművészeti ábrázolásán jól láthatunk: a madár csőréből növényi fonadék jön elő; így κακο-φωνος = szar fonadék: szar hang(zás), *rossz hangzás*

kall [καλλ] kell, kel, mint kellő, kelendő
kallimosz [καλλιμος] kellemes, *szép, jó*
kallipeplosz [καλλιπεπλος] 1) kalli = kellő, tetszetős, 2) peplosz = takaró (innen a paplan), καλλι–πεπλος = kellemes paplanú, *szép ruhájú*
kallitekhnész [καλλιτεχνης] 1) kalli = kellő, 2) tekhnész = táknyász: tákoló; καλλι–τεχνης = kellő-táknyász: *szépen, ügyesen* tákoló, *dolgozó*
kállosz [καλλος] kellős, kelendő, *szép tárgyak, dolgok, szépség*
kallünó(l) [καλλυνω] „kellenyel”: *kellemessé tesz, szépít, tisztít*
kalübé [καλυβη] *kaliba*
kamára [καμαρα] *kamra*
kaminosz [καμινος] *kemence*, nagy valószínűséggel egyszerűen: kéményes
kampé [καμπη] kampó: *hajlás, görbület, kanyarulat*, az ógörögben *ízület*-et is jelentett
kampülosz [καμπυλος] kampolós: *íves, görbe*, ma: kampós
kaülósz [καυλος] kalász, *tollcséve, dárdanyél vége*
keraszosz [κερασος] *cseresznye* (kerasz=cseresz)
kirkóo(l) [κιρκόω] „körkéel”, azaz körkél: *karikával lerögzít, megbilincsel*
^{k}lep, ^{k}lop [κλεπ, κλοπ] *lop*; e gyök a lap, mint lapul, lappang szó gyökével azonos, s így egyben „titokban” (pl. lapítva, lapulva) jelentésű is
^{k}lepto(l) [κλοπτω] loptol: *lop*
^{k}lopikósz [κλοπικός] lopikás: *lopó, tolvaj természetű*
^{k}lópikósz [κλωπικός] lopikás: *titkos, rejtett*, itt a lop úgy értendő, mint a lopódzik, lapul szavakban
k^{l}ópiósz [κλοπιός] kópés: *ravasz, hamis*, lásd még alább: kópisz
^{k}lopósz [κλοπός] *lopós*
kópisz [κόπις] kópé: *ravasz, hamis, szélhámos*
kutosz [κυτοσ] kutacs, ógörögben: *üreg, edény*, innen a kút (kútosz) szó is
küklikósz [κυκλικός] „csuklikos”: *körbe forgó*, ahogyan a csukló is, de az ajtót is csukjuk; a csuk régi kük [κυκ], kók kiejtése ma is él: Küküllő neve is hajladozót jelent, tekervényes medre révén, de a kókad, káka szó is hajlót jelent; csuklikás latinosan ejtve: ciklikus
kükloforikósz [κυκλφορικός] „csuklóforikás” = *körbeforgós*, kük magyarázatát lásd fenn, for: mint forog, forgolódik
küklószisz [κυκλωσις] csuklózás: *körbekerítés, körülvevés* (kük k > cs: csuk)
küminon [κυμινον] *kömény*
kópé [κωπη] kapó, kápa: *markolat*, pl. a nyeregkápa, de az ógörögben az evező, kard markolata is kápa

L (Λ, λ)

lakk(osz) [λακκος] luk(asz), értsd: lukac: *lyuk*; ez a lukasz szóalak áll még a lukasz-t szóban
légo(l) [λεγω] legel: *felszed, összeszedeget*
lébész [λεβης] lábos: *lábmosó tál*
linon [λινον] len, *lenvászon, lenfonal*
lipa [λιπα] liba; ógörög jelentése: *zsírosan, kövéren*, s lipáo(l) [λιπαω] = kövér(edik), tehát a liba mai jelentése kis szóromlás,

mert a fentiekből következően csak a tömött liba a liba

lopász [λοπας] lapos: *tál*; mondhatnánk úgy is, hogy lapacs, lapac, pl. lapocka, ugyanis ez is lapos: lap-icska, mint pl. talicska =tol-icska; ez az -icska az ógörögben: -iszka [-ισκα] vagy -iszkosz

M (M, μ)

margarítisz [μαργαριτης] *margaréta*, a szótár szerint *egyiptomi növény, gyöngy*
márgosz [μαργος] mérges, az ógörögöknél: *őrült, bolond*, de *erős bor*t is jelentett
mégasz [μεγας] *magas (termetű, méretű), nagy, fontos*
megisztosz [μεγιστος] magasztos: *leghatalmasabb, igen hatalmas, legnagyobb*
mélasz [μελας] mélás, méla, *szomorú, fekete*
meliédész [μελιηδης] 1) méli (máló, *lágy*) = l>z: méz, 2) édész = *édes*, μελι-ηδης = *mézédes*
melódia [μελωδια] 1) mel = máló, *lágy*, 2) dia = tia, csia, té, tesz; μελω-δια = málócsia: málasztó, lágy(ság)csináló, ellágyító; a „málódia" olyan azó, mint a csizmadia: az egyik csizmát, a másik málást cseál, csinál
méridzo(l) [μεριζω] méridzol: *részekre oszt, feloszt*, azaz méretez
mérosz [μερος] mérés, értsd: kimért adag; *részesedés, rész, köteles rész*
méthü [μεθυ] nedű, az ógörögöknél: *szeszes ital, bor, sör*; nedü = nedv; a ned szó kiejtési változatai: ned, náth(a), med (pl. meder, medence), ved (pl. veder, vedel), vod, innen lett a szláv voda, angol wet, wat(er)
méthüszko(l) [μεθυσζκω] nedüskél: *lerészegít, mámorossá tesz*
methüszisz [μεθυσις] nedüzés: *lerészegedés*
methüsztikósz [μεθυστικος] nedüstikás: *részegségre hajlamos, könnyen lerészegedik*
mékón [μηκων] *mák* (tehát régen: mákony), az alapszó: mag, ebből pl. a makk, mokány szó is
mókosz [μωκος] mókás: *gúnyolódó*
mormüró(l) [μορμυρω] mormorol > *mormol, morajlik*
müthikósz [μυθικός] „motyikás", latinosan ejtve: mítikus, *mondára, mesére vonatkozó*; ugyanis müth = moty, mint motyog, müthe [μυθε] th > sz: mesze > mese, m>b: besze, ebből a beszéd (míthosz tehát motyosz, bármilyen viccesnek is hangzik ez első hallásra, mithológia pedig motyológia), s innen a mise szó is
müszarosz [μυσαρός] mocsaras (müsz = mocs): *mocskos, undorító, gyalázatos*

N (N, ν)

nai [ναι] na, *igen, bizony*, pl. kétszerezve: naná: nagyon igen
nearosz [νεαρος] nyers: *új, friss, gyenge, fiatal*
né [νη] né!, ni: *valóban, igazán*, né a néz szó gyöke is
népiosz [νηπιος] nyápic: *együgyü, fejletlen, gyerekes*, de pontosan ez a szó a *népies* is
nésztósz [νητος] nyüstös: *fonott* (nyüst durvább, erősebb fonal, a takácsok ebbe eresztik a mellékfonalat, s a nyüst marad meg a vászon

végén rojtnak)

noeszisz [νοεσις] *nézés, figyelés*; a gyök is megvan még: né = nézd, figyeld

nómészisz [νωμεσις] nyomozás, *vizsgálás, figyelés*

nü [νυ] no, *nos, hát, aztán,* pl. na hát, no aztán

nüni [νυνι] naná, *tehát, ezért*

nüksz [νυξ] nyugsz, nyug(o)sz, jelentése: *éj, éjszaka*; ma is úgy mondjuk, hogy nügsz > nyugsz, -ik-vel folytatván: nyugsz-ik; közbeékelt o-val: nyugosz, nyugosztal. E nyugsz-ból az angol night, német nacht)

nügtibromosz [νυγτιβρομος] 1) nügt = nyugt (*éjszaka*), 2) brom = brumm, νυγτι–βρομος = nyugtibrummos: éjszakában brummogó

nügtoürosz [νυγτουρος] 1) nügt = nyugt (éjszaka), oür(osz) =őr, νυγτ–ουρος = nyugta-őr: éjszakai őr, ma: éjjeli őr

KSZ (Ξ, ξ)

^{k}szerósz [ζερός] száraz, *szárazulat*

^{k}szérósz [ζηρός] száraz, *kiaszott, sovány*

^{k}szérótész [ζηρόδης] *száradás, szárazság*

^{k}szülkósz [ζυλικος] szálkás: *fából való*

^{k}szülon [ζυλον] „szálany”, szál: *szálfa, fatörzs, levágott fa, bunkó*

O (O, o)

oligopisztosz [όλιγόπιστος] 1) olig = alig, 2) pisztosz = biztos, όλιγό-πιστος = aligbiztos: *bizonytalan, kishitű*

óligon [ολιγον] aligan: *egy kevéssé, rövidesen*

óligosz [ολιγος] aligos: *kevés, csekély*

ólig(ósz) [ολιγως] *alig*

omoion$_1$ [ομοιον] amolyan: *hasonló / egyenlő*

omoion$_2$ [ομοιον] amolyan (módon), „amoly-on”, mint pl. hasonlatos-an: *ugyanúgy*

omoiószisz [ομοιωσις] „amolyozás”: *hasonulás valamihez, hasonlóság*

omotímosz [ομοτιμος] 1) omo = *ama*, tímosz = *címes*, ομο-τιμος = amacímes: *hasonló rangú, című*

omophülosz [ομοφυλος] 1) omo = *ama*, phülosz = *félés*, ομο-φυλος = amafélés: *ugyanahhoz a fajtához tartozó*

oráo(l) [οραω] ólál(kodik): *néz, figyel, ügyel*; orál r > l módosulattal lett ólál

orthiádzo(l) [ορθιαζω] ma: ordít, az ógörögben: *kiált, felemeli a hangját*

orgilosz [οργιλος] hergelős (a h előleh): *haragos természetű*

orügma [ορυγμα] üreg: *akna, alagút, árok*

orpha [ορφανος] árva: *kitől eloroztak vmit*; e gyök áll az orv, oroz, (vad)orzó szóban is

orphanikósz [ορφανικος] árványikos: *árva-sors, árvákra vonatkozó*

oü [ου] *ő, az ő (valamilyét)*

oüá [ουα] *eja*, oüa h-val: hűha, avagy ejha

oüai [ουαι] *jaj*

oür [ουρ] *űr*

oüranosz [ουρανος]	**űr**enyes, az ógörögben: *égbolt, ég, szájpadlás, világmindenség* (úgy képzett szó, mint az erényes, kalányos, talányos)
oüraniosz [ουρανος]	„Űrenyies”: *Uránosz, az űr istene* (lásd fenn: oüranosz)
oüréó(l) [ουρεω]	**űr**öl, **űr**ül: *vizel*
oüreszisz [ουρρεσις]	**űr**özés: *vizelés*, azaz **űr***ítés*
oürétikosz [ουρητικος]	**űr**itékes: *vizeletre emlékeztető*
oüron$_1$ [ουρον]	**űr**eny: *vizelet*
oüron$_2$ [ουρον]	arány, eredeti jelentése: *szakasz, távolság*
oürosz [ουρος]	*őr*
osz [ος]	*az, ez* (az ógörögben ő jelentésű is)

P (Π, π)

pai- [παι]	baj > *paj*, e paj kiejtési változat áll a pajkos, pajtás szóban, ők tehát a szó eredeti értelmében bajcsinálók
paián [παιαν]	„baján” „bajány”: *gyógyító, orvos*, paián > baján, bajány jelentése: a baj, vész legyőzője, ezért jelenthet orvost, de ezért ugyanez a szó avar kori nagy királyunk neve is: Baján
Paián [Παιαν]	Bajány: *az istenek orvosa*
paidiká [παιδικα]	pajtika: *fiúkedvese vkinek, kedvenc*, innen a pajtás szó
paidiszké [παιδισζκη]	pajtáska: *kislány, fiatal rabszolganő, cseléd, kéjnő*
paidikósz [παιδικός]	pajtikás: *gyermeteg, játékos*
paidzo(l) [παιζω]	„pajzol”, ma bővebben: pajzánkodik: *szerelmi játékot folytat, szórakozik*
paio(l) [παιω]	1) páhol, 2) bajol: ugyanaz a szó eltérő kiejtéssel; e két jelentés együtt áll e mondásban: „ellátja a baját”, azaz elpáhol, az ógörögben: *üt, ver, csap valamivel*
pálosz [παλος]	pálca: *karó, cölöp*
pappádzo(l) [παπιζω]	„papádzol”: *papának nevez*
penthosz [πενθος]	bánat(osz), *bánat, szomorúság, gyász*; pen = bán ebből olyan -t végződéssel, mely a hant, sont, lant típusú szavak végén is áll: pent, ebből magánhangzó beékelésével: bánat; a bán gyök világosan kitetszik a bánás, megbánás szóból
penthéo(l) [πενθεω]	bánatol: *megsirat, meggyászol*
penthikósz [πενθικος]	bánatikás: *gyászteli, gyászos;* innen származik a pent és a péntek szó: mivel Jézus halála a bánat napja, és ez a hét ötödik napja, ezért lett egyben az 5-ös szám neve is: pent (csütörtök pedig, szintén Jézus sorsával kapcsolatosan, a gyötör > csötör > csütör azonosságból adatik)
péplosz [πεπλος]	paplan: *terítő, kendő, lepel, női felsőruha, köpeny*
pépón [πεπων]	pép (pépeny): *puha, enyhe, érett*
pépszisz [πεψις]	pépzés: *érlelés, érés, főzés, emésztés*
periagész [περιαγης]	pörge: *hajlított, kerek*
perieimi [περιειμι]	perem: *ami körül megy, megkerül*, a per(eg) > for(og) gyökből
perithéo(l) [περιθεω]	perdül: *körbe megy, megkerül, ide-oda siet*; per (pereg) > for

(forog) gyökből

pithanótész [πιθανότης] bizonyítás: *meggyőző érv, meggyőző érv*

pithanósz [πιθανός] bizonyos, *meggyőző*

pithékosz [πιθηκος] bizákos (elbizakodott): *ostoba, öntelt alak*

pikrósz [πικρός] pokróc: *hegyes, szúrós, gyötrelemes*, ezért mondjuk emberre is, hogy pokróc; e szó gyöke csak annyit jelent, hogy bökős: pik = bök; az ógörögben pikrósz csípős, marós ízt, szagot is jelentett

pinosz [πίνος] penész: *szenny, rárakódás*

pissza [πισσα] piszok: *szurok, kátrány*

pisztósz [πιστός] biztos: *valóságos, meggyőző, igaz, bízó valamiben*

pisztószisz [πιθτωσις] „biztozás”: *megerősítés, hitelesítés, bebiztosítás*

piszünosz [πισυνος] bizonyos (vmiben), *bízó vmiben*

poiéo(l) [ποιεω] fial: *teremt, létrehoz, alkolt, költ*

pólétész [πωλητης] boltos: *eladó*

pür [πυρ] *pír, tűz, parázs, tűzfény, csillagok fénye*

püréssző(l) [πυρεσσω] perzsel vagy parázsol = *lázas, láza van*

püretósz [πυρετος] piritó(s) = *forróság, láz, hőség*

püriékész [πυριηκης] 1) pür = *pír, tűz*, 2) ék = *ék, hegy*, πυρι–ηκης = *tüzes hegyű*

pürinosz [πυρινος] „píronos”: *tüzes*, e piron áll a *piron*-kodik szóban: ha elpirul, píres [pürrosz] = piros lesz

püróo(l) [πυροω] perel = pírel: *éget, tűzbe borít*, innen a pírkad szó

pürószisz [πυρωσις] pírozás z > t: piritás, *hevítés, főzés, égő fájdalom*

pürrikhosz [πυρριχος] „pirikés” (piroskás, ahogy pl. Pirike > Piroska) = *rőt*

pürrósz [πυρρος] piros: *tűz színű, sárgás-vörös*

pürszódész [πυρσωδης] „pírzódós”: *vöröslő, lángoló, tüzes*

R (P, ρ)

rigélosz [ριγηλος] rigolyás: *borzasztó, félelmetes*

ripszisz [ριψις] röpzés: *hullás, esés, hajítás*

riptádzo(l) [ριπταζω] röptédzel (röptézel), rövidebben: röptéz, az ógörögben: *ide-oda dob, hajigál*, lásd alább: riptol

ripto(l) [ριπτω] röptél, röptéz, *dob, vet, hajít*, ma így is mondjuk: röpít

roidzódész [ροζωδης] rajzódós: *zúgó*; a rajzás ugyanis csupán valamely tevékenység keltette erős, zúgó hangot jelenti, ahogyan a rajz szó is a karcolás sercegő, recsegő hangjának a megnevezése csupán (ilyen szó a rianás is), ezért azonos gyökű a rajz (roidz) és a rajzás szó

rombosz [ρομβος] rombos (latin rombusz): dülényded, a romb, mint romb-ol, romb-olt szóból (az ógörögben romb, rémb ingást, bizonytalant, tétovát is jelent s épp ilyen ez a mértani alakzat)

rütisz [ρυτις] *rece, redő*

SZ (Σ, σ, szó végen: ς)

szákk(osz) [σακκος] *szák, zsák, iszák, zsákruha*

szandálion [σανδαλιον] *szandál* (-ion kicsinyező), *könnyű saru*
szaprósz [σαπρόσ] seprő (korhadt üledék, pl. a bor alján), *rothadt, romlott*
szep [σηπ] záp, i előhanggal iszap
szépo(l) [σηπω] zápol, zápul: *rothaszt, rothad, üszkösödik*
szepszisz [σεψις] zápzás: *rothadás, felbomlás*
szidérosz [σιδηρος] cíder, cudar: *vas, acél*; ezért mondjuk a kemény szívűre, hogy cíder, cudar
szigün(ész) [σιγυνης] szigony: *hajító dárda, gerely*
szírosz [σιρός] sír: *verem*, a biztonság miatt sokszor együtt mondjuk: sírverem
szkaiósz [σκαιος] „csájés” > csálés: *bal oldali* (az szk c-vé, cs-vé vált mára); csá ferdét jelent, pl. csámpa, csálén áll
szkeüadzo(l) [σκευαζω] ^{e}szködzöl, ma: eszközöl (szkeüosz = ^{e}szköz, az e csak előhang), azaz eszközzel folyamatosan tesz vmit: *készít, felszerel*
szkólopsz [σκολοψ] *cölöp*, e szkolop-ból hangátvetéssel az *oszlop* is
szpo- [σπο] szpo hangátvetéssel: szop, pl. a szivacs ógörög neve is, ugyanis szoppantó, szippantó
szpóggosz [σπογγος] szopogós, szipogós: *szivacs*, igazán szellemes megnevezés
szpoggodész [σπογγοδης] szopogódós: *szivacs szerű*
sz^{p}oradikósz [σποραδικός] szóradékos (a p csak vendéghang): *elszórt, szétszórt, egymástól távoli*
szükophantész [συκοφαντης] bakafántos: *akadékoskodó, csaló, szélhámos, besúgó*
szümbolé [συμβολη] cimbora, valójában *összeillesztést, kapcsolódást jelent*

T (T, τ)

tak [τακ], *ték [τεκ], tekh [τεχ], teükh [τευχ], tík [τικ], tok [τοκ], tük [τυκ]* ták, tak: takar, fed, egymás mellé illesztés
takerósz [τακερος] takaros, eredeti értelmében: *puha, gyengéd*, a tak gyökből kiérthetően „érintkező” volt a kiinduló értemény, hiszen ebből a takaró szó is
taktikósz [τακτικός] taktikás: *jól kigondolt* (e szó gyöke: ták, tak, tehát taktikás = jól tákolt, jól összetákolt)
taktósz [τακτός] latinosan: taktus[3], valódi érteménye: *egymás mellé illesztett*, azaz tákolt, áttételesen: *elrendezett, elrendelt, meghatározott*
tanaósz [ταναός] tanya: *messzire nyúló, hosszú, kinyújtott*
tarikósz [ταρικος] „tárikás”: tárolt, tartósított, az ógörögben: *bebalzsamozott holttest, tartósított hús*
tékosz [τεκος] „tákosz”: *gyerek, ivadék* (kit tákoltak)
teknóo(l) [τεκνόω] taknyól, takonyol, tákonyol: *gyereket nemz, szül*, vagyis a közösülés: tákolás
teknon [τεκνον] taknyon: *gyerek*
teknogonéo(l) [τεκνογονεω] taknyagányol, gyereket gányol: *gyerekeket nemz, szül*
teknogónosz [τεκνογονος] taknyagányos, gyerekgányoló: *gyerekeket nemző / szülő* (gányol = készít)
teknopoiéo(l) [τεκνοποιεω] taknyabajol (értsd: táknyot bajol): *gyereket szül, nemz*, ahol poiéol = bajol; e baj (mint bajmolódás) áll b>v

hangváltással a vajúdik szóban, mely tehát: bajódik

teknószisz [τεκνωσις] taknyozás: *szülés, világrahozás, nemzés*

teknoüsz [τεκνους] taknyos, tákonyos: *gyerekes, akinek gyereke van*

tektonikosz [τεκτονικος] táktonyikás: *építésben, ácsolásban jártas*; úgy jön ide a tektonika, hogy a földfelszin lemezei is illeszkednek, s épp az illeszkedés a tak, ták alapjelentése

tektón [τεκτων] táktány*, a tákoló: asztalos, ács, kézműves, művész, általában *mesterember, mestere vminek*

téleiosz [τελειος] teljes, *teljes (év, hónap), teljesen kifejlett, beteljesült, tökéletes valamiben*

teleiószisz [τελειωσις] „teliozás", „teljezés": *beteljesedés, befejeződés, beérés*

teleio(l) [τελειω] teliol, teljez: *befejez, elvégez, beérik*

teléeisz [τελειεις] telies, teljes: *tökéletes, hibátlan*

télia [τηλια] tál, tálca, *emelt szegélyű asztal*

teükho(l) [τευχω] tákol: *készít, csinál, épít*, *összeállít*

tekhné [τεχνη] táknya: *ügyesség, valamely mesterség módszere*

tekhnádzo(l) [τεχναζω] „táknyádzol": *kigondol, kieszel*

tekhnikósz [τεχνικός] teknikás: jól tákoló, azaz *ügyes vmiben, szellemes, elmés,* áttételesen: *mesterséges, ravasz, fortélyos*

térészisz [τηρησις] tározás (l > z: tárolás): *megőrzés, börtön*; a gyök azonos a tart, megtart gyökével, így jelentheti ez a szó az ógörögben a törvények megtartását is

tikto(l) [τικτω] táktol: *szül, kölykezik, nemz*; valószínűleg innen a tik – tyúk szó: nem mondható, hogy ne tiktolna = ógörögösen s magyar népiesen: tiktóna, táktóna rendszeresen

tokász [τοκας] tákosz: *vemhes, ellő, kotló, költő, termékeny, megfiadzott*

toketósz [τοκετός] tákódás: *szülés*

tokeüsz [τοκευς] tákász: *atya, nemző* (alighanem ősi humorforrás a tákász és a tökös szavak egymásra „hajazása" is)

tókosz [τοκος] tákás: *szülés, vajúdás*

tüktósz [τυκτός] táktos: *jól kidolgozott, teljes, ember készítette vmi*, értsd: tákolt, tehát nem természetes

Ü (Y, υ)

üakinthosz [υακινθοσ] *jácint*

ügiész [υγιης] *egész*(séges)

üpoteszisz [υποτεσις] 1) üpo = hupi, ami alul lévőt jelent, pl. hupikék: alig kék, a kéksége alsó fokú, ógörögben üpopürrosz [υπο–πυρρος] = pirosas, világos piros, 2) teszisz = teszés, ma tevés; υπο-τεσις = alá-teszés, alátevés, innen a hipotézis szó, mely mai kiejtéssel: „hupitevés" lenne; ebből az üp(o) szóból az ap(ad) szó is

üpszi [υψι] *opsza, hopsza,* fel; innen az angol up = fel

üpszoi [υψοι] opsza!: *magasra fel*

PH (Φ, φ)

fané [φανη]	fénye: *fáklya* (oly szerkezetű szó a fénye, mint a bögre, göbe)
faeinósz [φαεινός]	*fényes, fénylő, ragyogó, csillogó* (ebből a Vénusz szó, lásd alább: fánosz)
fánósz [φανός]	*fényes, ragyogó, csillogó* (ua., mint az előbbi, csak nem kettős magánhangzóval)
fainolisz [φαινολις]	fényelős, *fényt adó,* ma: fénylő
fainó(l) [φαινω]	fényel, *láthatóvá tesz, napvilágra hoz, láthatóvá válik*
phaszélosz [φασηλος]	paszuly, az ógörögben egy *babfajta*
phortégosz [φορτηγος]	portékás: *áruszállító kereskedő*
phitü [φιτυ]	fattyú, *sarjadék, ivadék*
phitüo(l) [φιτυω]	fattyol: *nemz, szül,* azaz szaporítja a kis fattyúkat, e szó ma fattyak (új hajtások) letördelését is jelenti
phü [φυ]	*phü, pfuj, fuj!*
phüo(l) [φυω]	fial: *termeszt, növeszt, létrehoz*
phószszon [φωσσον]	vászon: *durva lenruha, vitorla* (s tájszólás íze jól érzékelhető: fószon – vászon)

KH (X, χ)

khalepo- [χαλεπο-]	*galiba*
kheir [χειρ]	*kar, kéz,* az ógörögök a kezet és a kart egységesen karnak nevezték
kheiridzo(l) [χειριζω]	„karodzol”, kheir = kar s az ógörögök ez alatt a kezet is értették, így érthető meg a jelentés: *kezel, ellát*; karoz ma z > l váltással él: karol, az ógörög karodzol érteménye a mai felkarol szóval esik egybe
^{k}hél(üsz) [χελυς]	hély(as), hély régen hél: ógörögben: *teknősbéka, mellkas, lant teste*; az angolban hél s előhanggal: shell (kagyló)
khernész [χερνης]	„karnyás”: *kétkezi munkás* (ógörögben kéz, kar egyaránt: kher, kheir)
khitón [χιτων]	kötény (köt-eny), a köt gyökből: *megkötött ruhadarab,* khiton-ból gatya szó is
khor- [χορ]	kar-/kör-, pl. kartánc/körtánc
khoreüo(l) [χορευω]	köröl: *körtáncot jár, támcol, körtáncban résztvesz*
khorósz [χορος]	körös, kör, kar: *kar-/körtánc,* csapat, csoport, innen a kórus szó, ma is cseréljük a kar, kör szót, pl. ének-<u>kar</u>, de dal-<u>kör</u>
khórtosz [χορτος]	kert, *kerített hely*
khümosz [χυμος]	kumisz: *nedv, lé, ízletes étel*

PSZ (Ψ, ψ)

^{p}szakász [ψακας]	szakasz: *kis darab, szemcse,* így *szemerkélő eső* is, mely ma kissé fokozva: szakadó eső, az ógörögben még: ^{p}szakádzo(l) [ψακαζω] = csepeg (eső), szemerkél, azaz ugyancsak szakadzó, szakadó; ”a kis darab” értemény

ezek szerint bizonyára kiszakadt, leszakadt kis darabot jelent

^{p}szamatosz [ψαματος]	„szemet” a szem gyökből (a p csak előhang): *homok, homokszemek, homokpart;* és pl. ^{p}szammosz [ψαμμος]: *homoksivatag*, tehát szammosz = szemes; s e szem gyök áll nem csak a szemet (szemét), hanem a homok*szem*, *szem*ezget, *szem*erkél, *szem*cse, bab*szem* stb. szavakban is; gyaníthatóan innen erednek a szám, számos szavak is

Ó (Ω, ω)

ó [ω]	*ó, oh*
óde, éde [ωδε, ηδε]	ott e, itt e: *itt van*
óthéó(l) [ωθεω]	„odaol”: odább *tol, taszít, lök*; odaol ma l>z váltással odáz; ezen odéol – oda-ol l>z: oda-oz – odáz szó ellentéte: ide-ez – idéz. Idéz – odáz: idevon, oda tol (az odéol szóból érthető meg az ódzkodik szó is)
othidzo(l) [ωθιζω]	„odádzol”, azaz odáz: arrébb *lök, nyom, taszít*
oj [οι]	*aj, ah*
ojosz [οιος]	*olyos, olyas*
óop [ωοπ]	*ó-op*, hehezettel: *hó-hopp*
osz [ος]	*az, ez, ő*
oti, ote (h)oti [οτι]	hogy: *mert, mivel*, kiejtés szerint ma is inkább „hoty”
ópheléo(l) [ωφελεω]	ápol: *segít, támogat, segítségére, hasznára van vkinek*

***

Varga Csaba: “Ógörög: régies csángó nyelv” című könyv kivonata, 1. változat.
Lezárva: 2007, augusztus 20.